

Înțelegerea și sprijinirea școlarizării copiilor cu **TSAF**

Tulburări
din
Spectrul
Alcoolic
Fetal

Broșură de informare destinată consilierilor școlari și cadrelor didactice

Ce este Alcoolismul fetal?

Fie că este vorba de un adult sau de un copil, termenul „**Tulburări din Spectrul Alcoolic Fetal**” (TSAF) desemnează ansamblul problemelor care rezultă din expunerea sa la alcool în timpul sarcinii. De fapt, toxicitatea alcoolului este responsabilă de **perturbări ale dezvoltării organismului**, în special ale **creierului**, ale căror consecințe sunt **TSAF**.

În Franța se estimează că în fiecare an:

800 de copii se nasc cu SAF

8000 de copii se nasc cu TSAF

(Expertiza Inserm 2001)

Pentru **România** nu sunt cunoscute cifrele

Când în plus, sunt asociate probleme de creștere sau alte malformații, atunci împreună constituie **Sindromul Alcoolic Fetal (SAF)**.

Așadar, **SAF** și **TSAF** fac parte din bolile de dezvoltare neuro-cognitivă.

Alcoolismul fetal reprezintă prima cauză non-genetică a deficienței mentale din Franța.

Care sunt consecințele asupra constituției creierului?

Una dintre consecințele vizibile ale efectului negativ al alcoolului asupra dezvoltării cerebrale este faptul că, în medie, copiii expuși în timpul sarcinii au un **creier mai mic** decât cel așteptat pentru vârsta lor. Această dezvoltare redusă nu este întotdeauna vizibilă, deși **organizarea creierului este totuși afectată la nivel microscopic** (a țesuturilor, celular și molecular), având ca rezultat **disfuncționalități cerebrale**.

ASPECTE COGNITIVE

lipsa atenției,
dezorganizare,
memorie de lucru slabă,
limitare intelectuală, etc.

ASPECTE SOCIALE
autocontrol scăzut,
dificultăți de relaționare socială,
capacitate slabă de judecată, etc.

ASPECTE EMOȚIONALE

reacții afective inadecvate,
intoleranța la frustrare,
nerăbdare, etc.

ÎN CAZ DE SAF - ASPECTE FIZICE

întârziere în creștere,
perimetru cranian mic,
malformații variabile,
etc.

ASPECTE MOTORII

agitație excesivă,
dificultăți de coordonare, etc.

Consecințele
posibile ale
TSAF

Cum afectează funcționarea cerebrală?

Leziunile cerebrale cauzate de alcoolizarea fetală afectează **funcționarea cognitivă și emoțională** a copiilor la mai multe niveluri, influențând astfel **învățarea, comportamentul, adaptarea socială și autonomia**.

Dacă deficitul cognitiv este destul de generalizat, conducând uneori la o ușoară deficiență mintală, eficiența intelectuală rămâne, de obicei, în limitele normalului, situându-se frecvent în zona de funcționare „limită”.

Cele mai semnificative consecințe zilnice privesc **funcțiile executive și reglarea emoțională**. Ele sunt cu atât mai importante cu cât mediul înconjurător se destabilizează, sindromul alcoolic fetal făcându-l semnificativ mai **vulnerabil la factori socio-educativi nefavorabili**. Așadar, dacă nu este întotdeauna posibilă elaborarea unui profil neuropsihologic specific, trebuie să se aibă în vedere faptul că copiii cu SAF sau TSAF prezintă **o vulnerabilitate în procesul de învățare și de autonomizare**, care depășește nivelul lor de eficiență intelectuală.

LIMITAREA INTELECTUALĂ

chiar și ușoară, afectează **capacitatea de abstractizare și de generalizare**, având drept consecințe dificultăți:

- de a accesa **structura formală a lucrurilor** (de exemplu, gramatica)
- de a înțelege **noțiunile de timp, spațiu, proprietate** sau valoare a banilor
- de a decontextualiza **instrucțiunile și regulile**

DEREGLAREA EMOȚIONALĂ

se adaugă acestor dificultăți cognitive, generând zilnic **comportamente inadecvate** precum:

- impulsivitate și hiperactivitate
- **accese de furie** în situații de stres și comportamente opozante
- nerespectarea regulilor de conviețuire socială și familiaritate excesivă

DISFUNȚIA EXECUTIVĂ

reunește **deficitul de atenție, inhibiție, memorie de lucru și planificare**, responsabile de dificultăți:

- în a se **concentra și a rămâne liniștit**, pe loc
- în a **reține informațiile** și a pune în aplicare o instrucțiune, deși aceasta a fost înțeleasă
- în a **gestiona schimbările**

Înțelegerea greșită a deficitelor agravează handicapul

Dificultățile întâmpinate de copiii cu TSAF sunt adesea interpretate greșit în contexte socio-educative dificile sau în situații afective particulare. Fără recunoașterea caracterului lor în mare parte constituțional și specific, aceste dificultăți nu pot beneficia de un sprijin adecvat, având drept consecință un **potențial cognitiv insuficient valorificat** și, în peste jumătate din cazuri, apariția unor **tulburări de comportament secundare**:

- descurajare
- stimă de sine scăzută
- eșec sau abandon școlar
- iritabilitate, anxietate
- depresie
- opoziție, fugă de acasă
- comportament de risc (drog, sex)
- vulnerabilitate în fața unor influențe negative
- fapte reproșabile și necugetate
- conflicte cu legea

Întreaga miză a identificării corecte a copiilor cu TSAF constă, așadar, **în a pune în aplicare intervenții adaptate**, care să vizeze atât deficitul, cât și mediul socio-educativ, dar mai ales **în a evita**:

- **subestimarea sau interpretarea greșită a dificultăților lor** (ceea ce generează un sentiment de neînțelegere sau chiar de nedreptate pentru copil și familia sa)
- **plasarea lor în situații de dublă solicitare cognitivă** (ceea ce blochează în mod global procesele de învățare)
- **stabilirea unor obiective inaccesibile** (ceea ce duce la descurajare și la scăderea stimei de sine)

Să înțelegem mai bine dificultățile întâlnite în clasă de copii cu TSAF...

LENTOARE

Este lent și obosește mai repede decât ceilalți: trebuie să depună **un efort cognitiv mai mare** decât ceilalți pentru aceeași sarcină.

DIFICULTĂȚI DE ABSTRACTIZARE

Copilul întâmpină dificultăți la matematică sau gramatică: are **dificultăți de abstractizare**.

LIPSA RELATIILOR CAUZĂ-EFECT

Repetă mereu aceleași greșeli și nu învață din experiențe: are dificultăți în a **generaliza** și în a stabili **relații de cauzalitate**.

DEZORGANIZARE

Este dezorganizat, prins nepregătit, mereu în întârziere: cu greu își **gestionează timpul**.

DISTRAGERE

Este distras, cu mintea în altă parte: are dificultăți în a **filtra informațiile** în clasă, iar zgomotele de fundal îl deranjează mai mult decât pe ceilalți.

MEMORIE DE SCURTĂ DURATĂ DEFICITARĂ

Nu reține instrucțiunile sau enunțurile: **memoria lui de scurtă durată** este deficitară.

SCHIMBĂRI DE SARCINI ȘI REGULI

Nu se apucă de lucru când i se cere și nu respectă regulile: întâmpină dificultăți în a gestiona **schimbările de sarcini**.

CAPACITATEA DE A REALIZA LUCRURI

Este capabil să repete ce are de făcut, dar nu reușește întotdeauna să pună în practică: îi este greu să transforme cuvintele în acțiuni.

NEVOIA DE A SE MIȘCA

Nu poate sta locului, se ridică mereu, întrerupe vorbirea, face zgomot: în fața unui stres sau a unei supraîncărcări senzoriale, are o nevoie incontrollabilă de mișcare.

ERORI DE JUDECATĂ

Se enervează, se poartă urât cu ceilalți, are dificultăți în a-și face prieteni: face erori de judecată pentru că decodează greșit semnalele și mesajele implicite.

INTIMITATE FIZICĂ

Este prea apropiat fizic de colegii săi: nu înțelege limitele intimității fizice.

Chiar și în lipsa unui diagnostic specific dacă observați comportamentele descrise mai sus, puteți:

- să prezentați învățătorului/profesorului **adaptările recomandate în acest document**;
- să propuneți părinților să **contacteze unul dintre organismele resursă** de mai jos, care poate realiza o evaluare a competențelor specifice ale copilului.

... ca să îi răspundem corespunzător

CONCEPTELE CHEIE CARE TREBUIE SĂ FIE CUNOSCUTE

Simplitate

Adoptați întotdeauna cea mai simplă abordare posibilă și folosiți diferite forme de prezentare (orală și vizuală), **într-un mediu calm, ordonat și bine organizat.**

Decalaj între vârstă mentală și vârstă cronologică

Ajustați-vă așteptările, ținând cont de un eventual decalaj între vârsta mentală a copilului și vârsta sa cronologică sau de existența unui **deficit specific necompensat** (atenție, scris, etc.).

Puncte forte

Puneți în valoare punctele forte ale copilului, pentru a evita instalarea unei frustrări cronice, care poate favoriza apariția tulburărilor de comportament.

Ajutor

Oferiți copilului un însoțitor, un fel de „**al doilea creier**”, care să-l ajute mai ales în organizare sau să suplinească o funcție deficitară (de exemplu, un însoțitor la școală, un tabel de viață, un planificator de sarcini, un carnetel de notițe etc.).

Interpretare greșită

Evitați **interpretările eronate**: dificultățile copilului nu se datorează nici lipsei de bunăvoință, nici încăpățănării, provocării sau lenei.

Îmbunătățirea mediului socio-educativ

Este esențial să încercăm să ameliorăm mediul socio-educativ, în loc să-l învinuim.

Prea des, se crede că copilul NU VREA când, de fapt, el NU POATE

Amenajări și strategii

RUTINA

Stabiliți un cadru de sprijin, rutine care să ofere copilului siguranță, să-l ajute să se structureze și să-l încurajeze spre o anumită autonomie. Întotdeauna **anticipați și pregătiți schimbările**.

FIȚI DIRECTI

Fiți direcți, concreți, preciși. Folosiți **cuvinte simple și evitați expresiile cu dublu sens**. Oferiți o singură instrucțiune pe rând și avansați treptat, pas cu pas.

REPETIȚIA

Repetati frecvent, pentru a contracara problemele de memorie. Folosiți ajutoare externe pentru memorie și sprijiniți-vă pe elemente concrete, pe mimă și pe suport vizual.

ADAPTAREA SARCINIOR

Oferiți un **volum de muncă redus, adaptat posibilităților** copilului.

ACCEPTAREA AGITAȚIEI

Acceptați **balansările** sau **plimbările scurte** în timpul activităților de învățare: acestea îl pot ajuta să se concentreze.

GESTIONAREA TIMPULUI

Copilul nu este organizat și întârzie frecvent. Conceptul de timp este prea abstract pentru el: ajutați-l să conștientizeze trecerea timpului prin tabele orare, cronometre, clepsidre... și **acordați-i mai mult timp** (de exemplu, timp suplimentar la examene).

AJUTOR ÎN EXPRIMARE

De multe ori, copilul nu găsește cuvintele pentru a-și exprima starea de disconfort și atunci se enervează: **ajutați-l să formuleze ceea ce nu merge**.

MINCIUNA

Când minte, o face adesea **pentru a nu dezamăgi**, fiindcă nu s-a simțit la înălțimea unei sarcini. Disting greu între real și imaginar. Uneori **„aranjează” realitatea** pentru a o face mai suportabilă. Este de preferat să demontați mecanismul minciunii pentru a-i găsi cauza, mai degrabă decât să-l certați excesiv. Puneți-i întrebarea: „Este adevărat sau o poveste?”

GREȘELI ȘI REPETIȚII

Dacă repetă aceleași greșeli, nu o face intenționat. Pedepsa este nepotrivită, deoarece **nu face legătura între faptă și consecință**. Alegeți, în schimb, să anticipați prin povești sociale și jocuri de rol.

VULNERABILITATE

Este un copil naiv și afectuos, care nu anticipează pericolele și interpretează greșit situațiile. Devine ușor o pradă pentru persoane rău-intenționate: învățați-l **să păstreze distanțele fizice potrivite și să spună „nu”**. Țineți-l sub observație.

Persoane și centre resursă pentru părinți

- Dr. Teodora Ciolompea - Medic specializat în dependențe
- Federația Europeană pentru TSAF / FASD, www.eufasd.org
- Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția a Copilului (DGASPC)
- Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională (CJRAE)
- Inspectoratul Școlar Județean (ISJ)

ADRESE & SITE-URI

C.E.T.T.T. „Sf. Stelian” București

Centrul de Evaluare și Tratament a
Toxicodependențelor pentru Tineri
Dr. Teodora Ciolompea - 021 315 2451

Fundația „Ancora Salvării”

ancorasalvarii@yahoo.com
+40 770 555 443
www.nevoispeciale.ro/FASD

